

HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN 2016-2019

Overordnet tilstandsvurdering for vann og avløp

GIVAS styre	034/15
GIVAS representantskap	013/15

Eidskog kommunestyre	XXX/15
Nord-Odal kommunestyre	XXX/15
Grue kommunestyre	XXX/15
Kongsvinger kommunestyre	XXX/15

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	4
2	OPPSUMMERING	5
3	GIVAS.....	6
4	STATUS VANNSEKTOREN	8
4.1	Tilstandsvurdering – Vannsektoren generelt – «State of the Nation».....	8
4.2	Hovedutfordringer – Vannsektoren generelt – «State of the Nation»	8
4.3	Tilstandsvurdering – GIVAS.....	10
5	STRATEGI.....	11
5.1	Visjon.....	11
5.2	Verdier og verdigrunnlag.....	11
5.3	Mål.....	11
5.4	Strategiske valg.....	12
5.5	Organisasjon	14
5.6	Eiere.....	14
6	DRIFTSBUDSJETT.....	15
6.1	Lønnsutgifter - antall årsverk	15
6.2	Lønnsutgifter - lønnsnivå og lønnsvekst	16
6.3	Driftsutgifter	17
6.4	Renteutgifter	18
7	INVESTERINGSBUDSJETT.....	19
7.1	Utfordringer og rammebetingelser	19
7.2	Prosjektramme - Investeringer.....	19
8	GEBYRER – VANN OG AVLØP.....	21
8.1	Gebyrer - Norge.....	21
8.2	Gebyrer - GIVAS.....	22
8.3	Gebyrstruktur.....	24
8.4	Gebyrberegning 2014-2019	25
8.5	Abonnenter	27
9	ANLEGGSAVDELINGEN	29
9.1	Hvorfor egen anleggsavdeling?	29
9.2	Maskinutnyttelse.....	30
9.3	Investeringer	30

Vedlegg

«TILSTANDSVURDERING OG PROSJEKTFORSLAG – OVERORDNET SANERINGSPLAN»

- VEDLEGG A: EIDSKOG KOMMUNE
- VEDLEGG B: NORD-ODAL KOMMUNE
- VEDLEGG C: GRUE KOMMUNE
- VEDLEGG D: KONGSVINGER KOMMUNE

«OVERSIKT BYGG, BILER OG MASKINER»

- VEDLEGG E: BYGG, BILER, MASKINER - OVERSIKT

1 INNLEDNING

Handlings- og økonomiplanen er en overordnet økonomi- og prosjektplan for de neste 4 årene, og er en revidering og videreføring av tidligere vedtatte planer. Planen revideres 2. hvert år. Planen har to hovedfunksjoner.

Den ene er å være et grunnlag for politiske vedtak. Handlings- og økonomiplanen vedtas av GIVAS' styre og representantskap. GIVAS ønsker også at planen legges fram for kommunestyret i eierkommunene. Dette bidrar til åpenhet, forankring og forståelse og god kommunikasjon mellom GIVAS og eierorganene.

Den andre er å være administrasjonens verktøy for å skape forutsigbarhet og å sikre nødvendig bemanning og kompetanse til de oppgaver som skal utføres i perioden.

I utarbeidelsen av dokumentet er GIVAS' driftsoperatører og ingeniører sentrale i prosessen for å sikre en korrekt faglig prioritering av ulike oppgaver og prosjekter. Videre har GIVAS koordinert sine planer med teknisk avdeling i eierkommunene. Denne prosessen sikrer at GIVAS' planer prioriteres riktig og harmonerer med de planer eierkommunene har som påvirker vann- og avløpsvirksomheten.

Denne Handlings- og økonomiplan har en investeringsramme på 131,8 mill. kr fordelt på fire år. Dette fordeler seg på 18,8 mill. kr i Eidskog, 26,0 mill. kr i Nord-Odal, 14,52 mill. kr i Grue, 66,5 mill. kr i Kongsvinger, og 6 mill. kr i anleggsavdelingen.

GIVAS forvalter en låneportefølje på ca 350 mill kr. Denne vil øke til ca 390 mill kr i planperioden. En større renteoppgang vil ha vesentlige påvirkning på utgiftene til GIVAS. Antatt en renteøkning på 1%, vil GIVAS utgifter øke med 3,9 mill. kr, noe som i snitt utgjør 5% gebyrøkning.

Investeringsprogrammet er begrunnet i GIVAS' strategi, tilstandsvurderinger av anleggene, myndighetskrav og utvikling i eierkommunene. Et viktig punkt i strategien er å forvalte infrastruktur og anlegg på en bærekraftig måte, som innebærer ikke å skyve påkrevde investeringer og oppgraderinger over til neste generasjon. Driftsbudsjettet vil påvirkes av investeringsprogrammet med redusert behov for vedlikehold og akutte utrykninger ved bedring av anleggenes tilstand.

RIF «Rådgivende ingeniørers forening», har i 2015 gitt ut en oppdatert rapport av «Norges tilstand 2015». Rapporten slår fast at det er et stort etterslep på oppgraderinger av infrastrukturen innen vannsektoren i Norge. Rapporten påpeker også at bransjen bør omorganiseres til færre og større enheter som f. eks interkommunale selskaper. Dette for å sikre nok kompetanse og mer spesialisering, styrket beredskap og mer optimal bruk av ressursene. GIVAS er således organisert på en riktig måte for å kunne ivareta det ansvaret forvaltning av verdens viktigste næringsmiddel innebærer.

GIVAS, 21.09.2015

Hanne Rolsdorph
Daglig leder

2 OPPSUMMERING

Handlingsplanen består av et hoveddokument med fire vedlegg (A-E). Hoveddokumentet står som et eget dokument som underbygges av vedleggene. Vedleggene er detaljerte hoved- og saneringsplaner for kommunene.

Kapittel 3 i hoveddokumentet gir en oppsummering av alle GIVAS' anlegg. Dette viser omfanget og kompleksiteten i selskapets ansvarsområde.

Kapittel 4 omhandler status og hovedutfordringer innenfor vannbransjen generelt og GIVAS spesielt. Det er viktig for GIVAS å informere våre eiere om dette temaet, også sett opp mot et nasjonalt perspektiv. Dette for å skape forståelse for de store tiltak som må gjennomføres, som igjen må finansieres gjennom økte gebyrer.

For å sikre fremdrift og gjennomføring av de store tiltak som sektoren krever i årene som kommer, er det avgjørende med tilgang til riktig kompetanse. En av hovedbegrunnelsene for opprettelsen av GIVAS er nettopp større fagmiljø med nok kompetanse og mer spesialisering.

Kapittel 5 oppsummerer GIVAS' strategi. Strategien viser langsiktige, overordnede mål og er forankringen for hele Handlings- og økonomiplanen, inkludert drift, vedlikehold og investeringsprogram.

Kapittel 6 og kapittel 7 omhandler dagens status og framtidsprognoser for drifts og investeringsbudsjettet til GIVAS i perioden 2016-2019.

Prosjektprioriteringer er en dynamisk prosess, og man må ta høyde for at det vil bli endringer ut fra de tiltakene som er listet opp i vedleggene. Årsaken til dette er at det erfaringsmessig alltid vil oppstå hendelser på anleggene som man ikke kan forutsi. I tillegg er det ønske i alle kommuner om å «grave kun en gang». Det betyr at der andre aktører som kommunen, private utbyggere, vegvesenet etc. skal gjennomføre et gravearbeid, bør GIVAS samtidig sanere sitt ledningsnett.

Med bakgrunn i dette er det viktig for GIVAS å kunne operere med investeringsrammer som ikke er fastlåst i konkrete prosjekter. Dette sikrer gjennomføringsevne samt riktig prioritering til enhver tid. Oppsummert betyr dette at denne handlings- og økonomiplanen setter rammene for hva GIVAS kan investere, mens styret, som en dynamisk prosess, vedtar hvilke prosjekter som til enhver tid skal prioriteres. Dette er også grunnen til at vedleggene inneholder planlagte prosjekter som strekker seg lenger fram i tid enn denne planen.

Kapittel 8 beregner hvordan det planlagte drifts- og investeringsbudsjettet vil påvirke gebyrene fram til 2019. Dette kapittelet drøfter også gebyrnivået i Norge, Hedmark og i GIVAS. Kapittelet er også med for å skape forståelse for finansiering gjennom selvkost og gebyrer. GIVAS' vann- og avløpstjenester er 100 % finansiert gjennom gebyrinntekter¹.

Kapittel 9 omhandler GIVAS' egen anleggsavdeling. Denne avdelingen finansieres ikke med gebyrinntekter. Avdelingen er å anse som et eget entreprenørselskap, og inntektene kommer gjennom salg av mannskaps- og maskintimer. Det er ofte diskusjoner om GIVAS skal ha egen anleggsavdeling, eller om alle slike tjenester skal konkurransesettes. GIVAS' egen erfaring er at avdelingen er til stor nytte, både med tanke på kompetanse, beredskap og gjennomføringsevne. GIVAS opplever videre at avdelingen tiltrekker seg de alle beste kandidatene ved rekruttering. Avdelingen fremstår derfor bedre rustet enn noen gang til å tjene sitt formål.

¹ Med unntak av vann Eidskog der kommunen dekker underskuddet mot selvkost tom 2019 ref. kommunestyrevedtak.

3 GIVAS

GIVAS ble opprettet 1.1.2006 av Grue og Kongsvinger. Fra 1.1.2013 ble Nord-Odal med i selskapet, og Eidskog fra 1.1.2014 med avløp, og fra 1.1.2015 med vann.

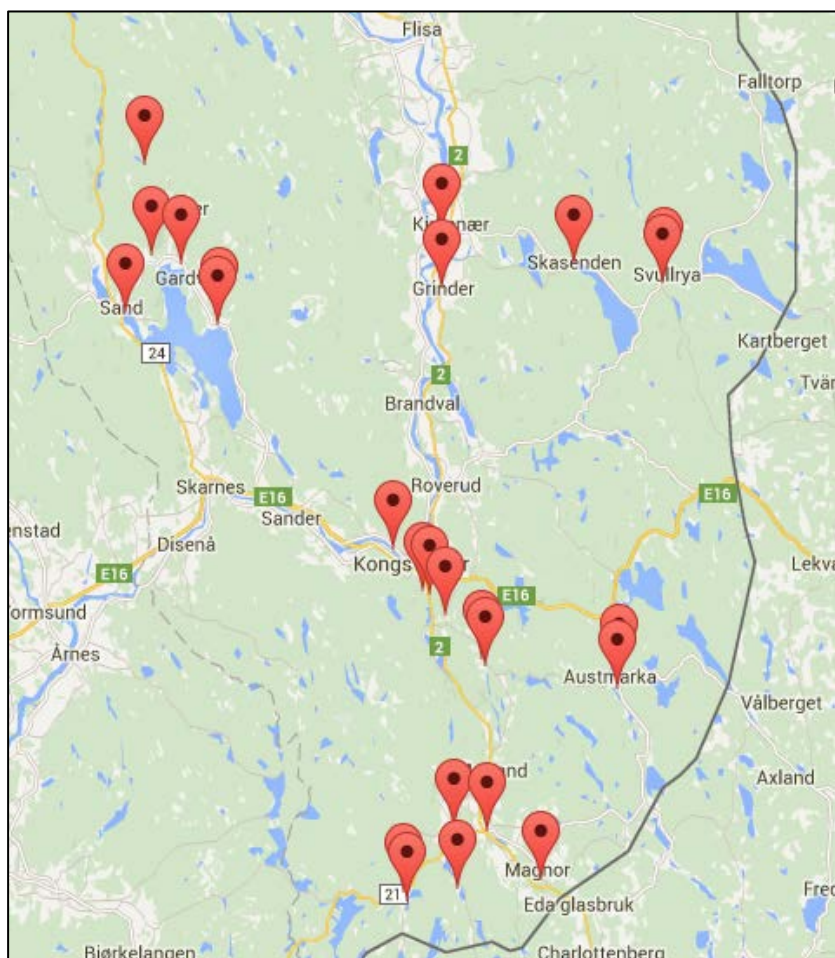
GIVAS ansvarsområde er forvaltning, drift- og vedlikehold av alle offentlige vann- og avløpsanlegg. I tillegg utfører selskapet tvungen septiktømming og vegvedlikehold. Følgende ansvar er overdratt til selskapet fra de forskjellige kommunene:

- Vann- og avløp: Alle kommuner
- Septiktømming: Eidskog, Grue og Kongsvinger
- Vegvedlikehold: Kongsvinger, (Grue på bestilling pr. oppdrag).

GIVAS forvalter omfattende vann- og avløpsstruktur spredt utover et stort geografisk område. Arealet i GIVAS' kommuner er over 3 000 km². Dette er nesten 7 ganger større enn arealet til Oslo kommune. Videre har GIVAS 116 pumpestasjoner. For å sette dette tallet i perspektiv har Oslo kommune 70 stk. Dette viser noe av omfanget av infrastruktur GIVAS forvalter.

GIVAS har følgende anlegg som vist i Figur 1:

- 13 avløpsrenseanlegg
- 10 vannbehandlingsanlegg
- 80 mil ledningsnett (tilsvarende nesten avstanden tur/retur Kongsvinger-Trondheim)
- 130 pumpestasjoner og trykkøkere (116 + 14)
- 7 høydebasseng

Figur 1: Oversikt over GIVAS vann- og avløpsanlegg i eierkommunene

Siden GIVAS ble opprettet har selskapet gjennomført en rekke større og mindre prosjekter. Av de største kan nevnes:

- Vann til Grue (legging av overføringsledning fra Kongsvinger til Grue inkl høydebasseng, flere trykkøkere og elvekryssinger)
- Vingersjøledningen (Vannledning for sikring av forsyningen til Grue og Kongsvinger)
- Ledningsnett SIVA-Stømnner mm. (Utbygging i forbindelse med ny E16)
- Totalrehabilitering av Grinder Renseanlegg og Svullrya vannbehandlingsanlegg
- Delrehabilitering av Kirkenær renseanlegg

I tillegg har GIVAS sanert og rehabilitert mange km. ledningsnett i alle eierkommunene.

Totalt har GIVAS investert i vann- og avløpsanlegg for nesten 220 mill. kr etter opprettelsen i 2006. Likevel har GIVAS planlagte prosjekter som ikke er blitt gjennomført. Dette gjelder spesielt prosjekter i kommunene Eidskog og Nord-Odal. Årsaken er i hovedsak den store veksten selskapet har hatt de siste årene. Det tar tid å sette seg inn i driftsforhold og planlagte prosjekter i nye kommuner, og dette er blitt forsterket ved at ingen av ingeniørene fra disse kommunene er blitt med over til GIVAS.

I tillegg har noen større planlagte prosjekter blitt stoppet politisk (gjelder nytt renseanlegg i Nord-Odal og utvikling av Magnormoen Næringshage).

Per i dag har GIVAS den bemanning og kjennskap til anleggene som kreves for å kunne gjennomføre de prosjekter og oppgaver som beskrevet i denne Handlings- og Økonomiplan, og GIVAS forventer at potensialet til selskapet vil bli enda bedre utnyttet i denne planperioden.

4 STATUS VANNSEKTOREN

Dette kapitlet gir en tilstandsvurdering av vannsektoren generelt i Norge, og GIVAS spesielt. Formålet er å synliggjøre de utfordringer sektoren står ovenfor. Disse utfordringene er hovedårsaken til at GIVAS ble opprettet, og synliggjør betydningen av selskapet. Rapporten «State of the Nation» påpeker at bransjen generelt bør omorganiseres til færre og større enheter som f. eks interkommunale selskaper. Dette for å sikre nok kompetanse og mer spesialisering, styrket beredskap og mer optimal bruk av ressursene. GIVAS er således organisert på en riktig måte for å kunne ivareta det ansvaret forvaltning av verdens viktigste næringsmiddel innebærer.

4.1 Tilstandsvurdering – Vannsektoren generelt – «State of the Nation»

Rådgivende ingeniørers forenings (RIF) rapport NORGES TILSTAND 2015 “State of the Nation”, som gir et helhetlig bilde av norsk infrastruktur og bygg, konkluderer med at dagens bygg og anlegg ikke klarer å møte fremtidens utfordringer, hvis myndighetene fortsetter å drifte, vedlikeholde og investere som i dag. “State of the Nation” dokumenterer behov for bedre planlegging, økte bevilgninger og flere fagspesialister.

I rapporten er alle sektorer/områder gitt en tilstandskarakter fra 1-5. I tillegg er det gjort en vurdering av fremtidssikringen mot 2024. Rapporten oppsummerer status for vannforsyning og avløpsrensing slik:

Avløpsanlegg (generelt i Norge): Tilstandskarakter 2/ Negativ framtidssikring

«Anlegget er i dårlig forfatning, funksjonaliteten er truet. Det kreves umiddelbar innsats for at ikke funksjonaliteten skal reduseres».

«Det er store hindringer som begrenser sektorens/området mulighet for å oppfylle krav og behov i 2024. Sammenlignet med i dag, vil tilstanden forverres».

Vannforsyningsanlegg (generelt i Norge): Tilstandskarakter 3/ negativ framtidssikring

«Anlegget har en akseptabel, men ikke god standard. Det må forventes ekstraordinært vedlikehold for å opprettholde drift. Framtidige investeringer er nødvendige».

«Det er store hindringer som begrenser sektorens/området mulighet for å oppfylle krav og behov i 2024. Sammenlignet med i dag, vil tilstanden forverres».

4.2 Hovedutfordringer – Vannsektoren generelt – «State of the Nation»

Det som er hovedutfordringer for vannforsynings og avløpssektoren i Norge i dag kan oppsummeres slik:

1. **Kompetanse, rekruttering:** Behovet for fagutdannet personale innenfor sektoren er stort. Kravet til kompetanse blir stadig større fordi VA-anleggene blir mer komplekse og det kreves kompetanse på flere fagområder. Kommunene blir sårbare ikke bare m.h.t. spisskompetanse, men også i forhold til alminnelig fagkompetanse i forhold til løpende drift og vedlikehold. Det er stor konkurranse om denne kompetansen i dag og mange kommuner sliter med å rekruttere fagutdannet personale. De som har den beste fagkompetansen trekkes mot de sterkeste og største fagmiljøene.
2. **Kunde-/Brukerfokus-service:** Innbyggere har i dag store forventninger ikke bare til tjenestens kvalitet, men også til informasjon, tilgjengelighet og service. Det samme gjelder krav og forventninger fra interesseorganisasjoner og media.

3. **Myndighetskrav:** Både i lovverket og gjennom oppfølging fra tilsyns- og godkjenningsmyndighetene er det stadig større formelle krav til vannkvalitet, rensegrad, internkontroll, beredskap og dokumentasjon av driften.
4. **Sikkerhet og beredskap:** Det er et gjennomgående trekk at få kommuner har gjennomført Risiko og Sårbarhetsanalyser (ROS), at det er mangel på oppdaterte beredskapsplaner, samt få gjennomførte beredskapsøvelser. Dvs. at det gjennomgående er for lav sikkerhet og beredskap innenfor vannforsyningen. Mange kommuner har ikke gode nok systemer for internkontroll og drift av VA-anleggene.
5. **Klimaendringer** har medført ekstremvær med flom og oversvømmelser. Det stiller store krav til dimensjonering av VA-anleggene og det er behov for omfattende investeringer for å kunne følge opp dette.
6. **Infrastruktur:** Det er store behov for utskifting/ fornying av ledningsnett. Gammelt ledningsnett gir store lekkasjer, mange ledningsbrudd og fare for innsug av kloakk i vannledningsnett.
7. **Finansiering/gebyrer:** Omgivelsene og samfunnets oppmerksomhet er svært rettet mot størrelsen på gebyrene og det å sammenligne disse kommunene i mellom. Det er mindre interesse for de store verdiene som skal forvaltes, av tjenestene og den service som ytes og at dette faktisk har en kostnad. At dette er et kommunalt tjenesteområde med svært høy kompetanse blir ofte også undervurdert.

Vann- og avløpssektoren i Norge er underlagt selvkostregimet. Det vil si at alle kostnader knyttet til investering i og drift av VA-anleggene skal dekkes inn gjennom vann- og avløpsgebyret. Dette innebærer at kommunen kan investere i og drifte vann- og avløpsanleggene uavhengig av kommunens øvrige økonomiske situasjon. Det kan imidlertid synes, i mange kommuner i Norge, å være en sammenheng mellom kommuners generelle økonomiske situasjon og aktivitetsnivået innen vann- og avløp. Myndighetene har den senere tid satt økt fokus på at vann- og avløpsanlegg skal driftes på en tilfredsstillende måte uavhengig av kommunens øvrige økonomiske situasjon.

4.3 Tilstandsvurdering – GIVAS

Norsk Vann har i samarbeid med sine medlemskommuner utviklet vurderingskriterier for standarden på norsk VA-tjenester. Vurderingskriteriene bygger på objektivt målte indikatorer og kriterier som dels er gitt som krav i Drikkevannsforskriften, dels er best praksis i vannsektoren for god standard.

Målsystemet angir resultatene i hht. Følgende:

	GOD,
	MANGELFULL
	DÅRLIG

GIVAS har som målsetning å oppnå kategorien god i alle kategorier for alle kommuner.

4.3.1 Vann

I henhold til analysene for 2014 er vurderingen i kommunene som vist i Tabell 1 under. For spesielt de små kommunene kan resultatene variere sterkt fra år til år basert på relativt få hendelser. I 2014 hadde vi ett stor brudd på ledningsnettets i Nord-Odal kommune som medførte at kriteriet leveringsstabilitet gikk fra grønt (god) i 2013 til rødt (dårlig) i 2014. Tilsvarende situasjon hadde vi i Grue. Grue får også resultatet gult (mangelfullt) på bruksmessig vannkvalitet. Dette skyldes av pH på Svullrya vannverk ligger i snitt på 6,46, mens kriteriet for å oppnå grønt (god) er 6,5. Vannverkene i Eidskog ble innlemmet i GIVAS for sent til å bli med på tilstandsvurderingen i 2014. Dersom vannverkene i Eidskog hadde vært med ville de vært grønne på alle punkter bortsett fra alternativ forsyning som det ikke er krav om for små vannverk.

Tabell 1: Vannforsyning – Standarden på kommunenes tjenester i 2014

Kriterium	Hygienisk betryggende vann	Bruksmessig vannkvalitet	Leveringsstabilitet	Alternativ forsyning	Ledningsnettets funksjon
	40%	15%	15%	10%	20%
Nord-Odal					
Grue					
Kongsvinger					
Eidskog *					

* vurdert av GIVAS – ikke deltager BedreVann 2014

4.3.2 Avløp

I henhold til analysene for 2014 er vurderingen i kommunene som vist i Tabell 2 under. For avløp er resultatene mer stabile fra år til år, med unntak av kvalitet og bruk av slam. Årsaken til dette er at spredning av slam ofte skjer puljevis. GIVAS hadde stor leveranse på slam i 2013, noe som medførte en lavere aktivitet i 2014. GVIAS arbeider med å få en jevnere og mer kontinuerlig prosess på plass her. Årsaken til at alle kommuner skårer rødt på utslipp av overløp på nettet er at GIVAS ikke har noen god metode for hvordan dette skal måles. Det betyr at punktet blir stående uten data, og dermed blir man dømt til rødt. GIVAS vil i 2015 arbeide med å få på plass målinger på dette punktet slik at man kan vurdere reell tilstand.

Tabell 2: Avløp – Standarden på kommunenes tjenester i 2014

Kommune	Overholdelse av gjeldende rensekrav	Tilknytning godkjente utslipp	Kvalitet og bruk av slam	Utslipp av overløp på nettet	Ledningsnettets funksjon
	40%	10%	10%	20%	20%
Eidskog					
Nord-Odal					
Grue					
Kongsvinger					

5 STRATEGI

I 2013 utarbeidet GIVAS et strategidokument i samarbeid med styret og de ansatte. Dokumentet var gjenstand for en mindre revisjon i 2014, med fokus på å oppdatere fakta. I 2015 vil det være en ny, grundig gjennomgang av strategidokumentet.

GIVAS' strategi skal være godt forankret blant alle ansatte og brukes som en veiledning og hjelp til prioritering. GIVAS' strategi ligger til grunn for drift, vedlikehold og investeringsprogram i handlings- og økonomiplanen.

5.1 Visjon

GIVAS skal være en toneangivende miljøbedrift som leverer de beste vann- og avløpstjenester i bransjen.

5.2 Verdier og verdigrunnlag

Ledere i GIVAS skal være bevisst på egen innflytelse på kultur og normer i sin organisasjon, og opptreden i situasjoner som krever etisk refleksjon og høy personlig integritet.

Den enkelte medarbeider skal være bevisst på eget ansvar for å følge selskapets etiske retningslinjer.

Verdiene i GIVAS er:

- Livsglede
- Inkludering
- Verdsetting
- Engasjement
- Troverdighet

5.3 Mål

- GIVAS skal levere gode tjenester til riktig pris
- GIVAS skal ha god kapasitet på sine vann- og avløpsanlegg
- GIVAS skal gi positiv kundeopplevelse
- GIVAS skal ha et godt omdømme
- GIVAS skal være en attraktiv samarbeidspartner
- GIVAS skal være sertifisert innenfor kvalitet, miljø og arbeidsmiljø
- GIVAS skal være en ledende kompetansebedrift innenfor vannbransjen

5.4 Strategiske valg

• Gode tjenester til riktig pris

GIVAS skal:

- Ha fokus på god økonomistyring og å gjøre kostnadseffektive valg på alle områder. Selskapet skal ha jevnlig gjennomgang av kostnadsnivå for å kontrollere at dette følges.
- Overholde generasjonsprinsippet. Dette innebærer en planmessig fornying av infrastrukturen slik at senere generasjoner ikke må betale for et større etterslep.

• Kapasitet og produkter

GIVAS skal:

- Ha god kapasitet til å imøtekomme behovet for vann og avløpsrensing til husholdninger, offentlig og privat virksomhet og være i forkant av utviklingen i eierkommunene.
- Leverer godt vann til kundene og oppfylle kvalitetskravene til drikkevannsforskriften og renskravene for avløp.
- Leverer sikker vannforsyning og avløpsrensing. Bedriften skal unngå avbrudd under normale forhold og sikre tilstrekkelig vannforsyning og avløpsrensing i krisesituasjoner.
- Utnytte produkter fra avløpsslam og kvistmottak til attraktive produkter. Selskapet skal imøtekomme myndighetskrav med framtidrettede tekniske løsninger.

GIVAS har som mål å være innenfor vurderingskriteriet God i bransjesammenligningen Bedre VA.

• Kunde

GIVAS skal:

- Sette kunden i fokus og levere varer og tjenester tilpasset kundens behov. GIVAS skal ha en standard som oppleves enhetlig overfor alle kunder.

• Omdømme

GIVAS skal:

- Ha et godt omdømme og opptre høflig og profesjonelt. GIVAS' kommunikasjon skal være ærlig og åpen.
- Være et selskap som utmerker seg positivt på fylkes- og nasjonalt nivå gjennom blant annet Norsk Vann, Driftsassistansen og andre møteplasser.

• Samarbeid

GIVAS skal:

- Samarbeide med offentlige og private selskaper der det er hensiktsmessig og være en attraktiv samarbeidspartner. Dette innebærer samarbeid med kommuner og andre selskaper i vannbransjen om kompetanse, infrastruktur og beredskap.
- Være en pådriver for å «Grave én gang», det vil si å ta initiativ og koordinere anleggsvirksomhet for strøm, telefon, tv, offentlige og private aktører.
- Samarbeide med aktører også utenfor kjernevirksomheten når dette er hensiktsmessig både når det gjelder drift, forskning og utvikling.
- Samarbeide med bransjeorganisasjoner som Norsk Vann og Driftsassistansen med tanke på utvikling av bransjen.

- **Kvalitet, miljø og arbeidsmiljø**

GIVAS skal:

- Ha et høyt ambisjonsnivå og være sertifisert i henhold til kvalitet (ISO9001), miljø (ISO14001), og arbeidsmiljø (OHSAS18001).
- Ha kvalitet definert gjennom konkrete mål som settes for alle deler av GIVAS. Riktig kvalitet på leveranse av vann og krav til rensing av avløpsvann følges opp, kontrolleres og skal være gjenstand for kontinuerlig forbedring.
- Ha det ytre miljøet i fokus innenfor alle våre arbeidsprosesser. Alt avløpsvann fra abonnenter tilknyttet GIVAS' avløpsnett skal samles inn og renses i henhold til utslippstillatelser gitt av kommuner og fylke. Avfall skal sorteres og behandles i henhold til avfallsforskriften slik at det ikke utgjør fare for miljøet.
- Ha arbeidsmiljø i fokus. Ved planlegging og prioritering av driften, skal sikkerhet og arbeidsmiljø likestilles med produksjon og økonomi.
- Tilrettelegge for en meningsfylt arbeidssituasjon med vern mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Det skal investeres i utstyr som letter det fysiske arbeidet og reduserer risikoen for at ansatte skades på jobb.
- Ha kvalifisert personell til å utføre oppgaver.
- Ha en lav terskel for innmelding av avvik og skal ha et godt kvalitetssystem med tett oppfølging av avvik. Intern revisjon skal utføres i henhold til ISO19011.
- Ha effektive systemer og teknologi som forbedrer og støtter prosesser og kvalitets-, miljø- og arbeidsmiljømål.
- Ha ansatte som varsler kritikkverdige forhold i henhold til Varslingsrutiner.

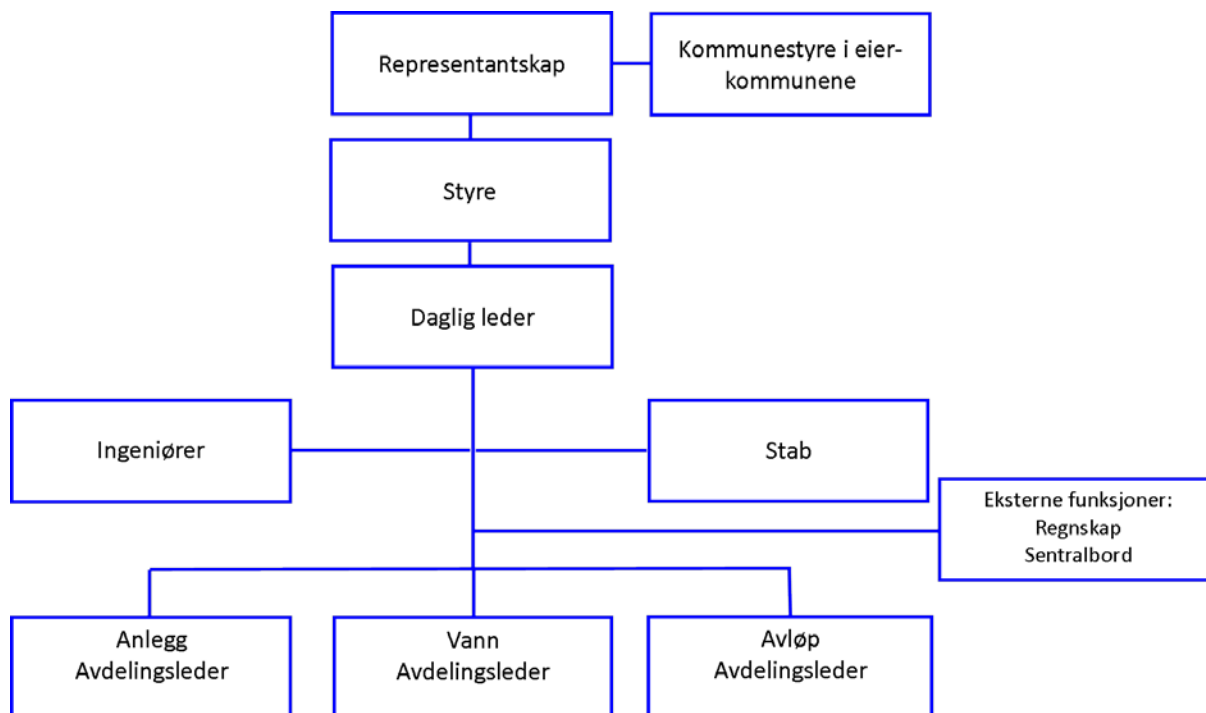
- **Kompetanse og rekruttering**

GIVAS skal:

- Være en ledende kompetansebedrift innenfor vannbransjen i Norge. Selskapet skal arbeide for å heve kvaliteten på VA-tjenester i eierkommunene.
- Ha spesialkompetanse innenfor rensesprosesser for vann, avløp og behandling av slam og gjødselvarer. Bedriften skal være selvhjulpent når det gjelder oppgaver knyttet til kjernevirksomheten.
- Ha kompetanse og utføre anleggsarbeid med interne ressurser. Dette for å understøtte kjernevirksomheten.
- Ha opplæringsplaner for sine medarbeidere. Kompetansekartlegging og årlige medarbeidersamtaler skal dekke behovet for opplæring og videreutvikling.
- Ha en rekrutteringsplan basert på selskapets behov, intern alderssammensetning og utvikling i samfunnet. Selskapet skal rekruttere de beste personene. Som et ledd i dette arbeidet skal det være fokus på markedsføring av GIVAS som arbeidsgiver og vann som fagområde. Lærlinger er viktig for rekruttering til GIVAS og selskapet skal tilby lærlingplasser.
- Markedsføres på utdanningssteder hvor de har den kompetansen selskapet trenger.
- Tilby jobb til sommervikarer som utdanner seg innenfor vannbransjen.

5.5 Organisasjon

GIVAS er i dag organisert som følger:

5.6 Eiere

Som eier av GIVAS skal det oppleves riktig og viktig å ha et samlet fagmiljø som trykker kompetanse og sikrer god drift av anleggene.

GIVAS skal sørge for god dialog med eierkommunene, både administrasjon og politikere, for å sikre et velfungerende samspill.

6 DRIFTSBUDSJETT

Dette kapittelet omhandler utgifter som påløper driftsregnskapet, dvs. utgifter som finansieres gjennom driftsinntekter (gebyrer). Dette er utgifter til vedlikehold som påløper for å holde eiendelen i samme standard som den var på det opprinnelige anskaffelsestidspunktet. Anskaffelser med levetid mindre enn 3 år, eller lavere innkjøpspris enn 100.000 kr, skal også føres på driftsregnskapet.

Kostnader til planmessig utskifting/fornyelse av ledningsstrek med samme funksjon, f.eks. sanering av ledninger, kan føres i driftsregnskapet dersom det er ønskelig. Det er på lang sikt økonomisk gunstig å finansiere slike prosjekter via driftsregnskapet, da det ikke beregnes rentekostnader i anleggets levetid.

Det er ikke lagt opp til å finansiere større prosjekter i GIVAS gjennom driftsregnskapet, men mindre påløpende prosjekter som det ikke er planlagt for vil kunne finansieres på denne måten, dersom det er midler til dette.

Driftsbudsjettet består i hovedsak av følgende punkter:

- Lønnsutgifter
- Driftsutgifter
- Rentekostnader
- Avskrivninger

Hvert av disse punktene blir diskutert i dette kapitlet med unntak av avskrivninger, som er en direkte funksjon av tidligere og planlagte investeringer.

6.1 Lønnsutgifter - antall årsverk

Dagens status

Det er i dag totalt 43 faste ansatte i GIVAS med 100 % stilling. I tillegg er det ansatt 1 tilkallingsvikar (ca 20-30 % stilling), 2 lærlinger og 1 trainee, totalt 47 personer.

Tabellen nedenfor viser årsverk i GIVAS per 1.1 2015 fordelt på avdeling og stilling.

Tabell 3: Antall årsverk

Stilling	Stab/ledelse	Ingeniører	Vann	Avløp	Anlegg
Daglig leder	1				
Stab ¹⁾	4 ²⁾				
Avdelingsleder		1	½	1	1
Ingeniører/ driftsledere		6	½	1	1
Formenn			1	3	1
Fagarbeidere			4 ³⁾	8 ³⁾	9
SUM	5	7	6	13	12

1) 1 økonomisjef (utlyst), 1 HMS- og Kvalitetsleder, 2 kontor/abonnet

2) + 1 trainee 1.9.2015-31.04-2016 og 1 tilkallingsvikar som arbeider ca 20-30% ifm. terminfakturering og ferieavvikling.

3) + 2 lærlinger i fellesskap på vann og avløp

I tillegg til det overnevnte er følgende funksjoner/ tjenester satt bort:

- Regnskap/lønn - Grue kommune (ca 1,5 årsverk)
- Renhold - Kongsvinger/Grue/Nord-Odal/Eidskog kommune
- IT - Hedmark IKT
- Sentralbord - Kongsvinger kommune (servicetorget)
- Offentlig innkjøp - RIIG (Regional Innkjøpsordning I Glåmdal)

Alle ansatte fører timelister, og det foretas en internfakturerings slik at lønnen blir belastet riktig kostnadssted. Det betyr at en time arbeidet f.eks for vann i Grue, vil bli belastet vann Grue, og en time i anleggsavdelingen blir belastet anleggsavdelingen. Videre vil arbeid utført på investeringsprosjekter bli belastet det aktuelle prosjektet og finansiert med investeringsmidler. Med bakgrunn i dette vil antall årsverk i hver av eierkommunene variere noe fra år til år.

Framtidsutvikling/budsjett

Det er ikke lagt inn noe endring i antall årsverk i denne perioden. Det vil allikevel i kortere perioder kunne bli overlapping av stillinger på grunn av at mange ansatte de neste årene kan gå av med pensjon, eller arbeide mindre enn 100 % stilling. Innen 2019 vil totalt 9 av dagens GIVAS ansatte være mer enn 62 år, som er tidspunktet for når man kan søke AFP (Avtalefestet pensjon).

Som beskrevet kjøper GIVAS tjenester innenfor en rekke funksjoner/ tjenester. I tillegg medfører generell drift og vedlikehold at GIVAS årlig kjøper tjenester fra elektrikere, automasjonsmekanikere, ventilasjonselskaper etc.

Dersom det viser seg at GIVAS vil kunne utføre noen av disse oppgavene rimeligere eller bedre (med tanke på blant annet beredskap) ved å ansette eget personell, bør dette gjennomføres etter vedtak i styret. Dette vil ikke påvirke det totale driftsbudsjettet.

6.2 Lønnsutgifter - lønnsnivå og lønnsvekst

Dagens status

GIVAS er underlagt KS Bedrift «Hovedtariffavtalen for konkurranseutsatte bedrifter».

Denne angir blant annet minstelønn og faste tillegg for fagarbeidere. For ledere og ingeniører er det ingen minstelønn. Det betyr at GIVAS i disse tilfellene er fri til å fastsette lønnen.

Ved rekrutering av ansatte med høyere utdanning eller spesielt god erfaring, opplever GIVAS uten unntak at lønnsnivået i samfunnet ellers er høyere enn GIVAS' eget. Dette er en utfordring. Selskapet er avhengig av å tiltrekke seg personer med riktig fagkompetanse, og det har i dag en prislapp som ikke kan oversees.

Spesielt er dette merkbart innen stillinger med krav til ingeniørutdanning. Bakgrunnen for dette ligger i mangel på antall ingeniører i Norge målt opp mot behov, spesielt innen vann- og avløpssektoren som beskrevet i kapittel 1.

Det er mulig kutt innen oljesektoren vil medføre en at flere ingeniører på sikt søker seg over til vannsektoren, men per dags dato tilsier prognosene at underskuddet på ingeniører i sektoren bare vil øke fram til 2019.

Ved lønnsfastsettelse ser GIVAS på hva tilsvarende stillinger er lønnet til i eierkommunene. Det er derfor en utfordring at lønningene varierer mellom eierkommunene. Generelt kan man si at lønnsnivået er noe høyere i Kongsvinger enn i de andre kommunene. Dette er naturlig ut fra kommunestørrelsen.

Med forretningssted i Kongsvinger må GIVAS i utgangspunktet se til denne kommune for sammenligning av lønnsnivået. Merk at ledere og ingeniører i eierkommunene har 7,5 timers arbeidsdag, mens man i GIVAS har 8. Dette medfører at grunnlønnen til GIVAS ansatte, som et sammenligningsgrunnlag, må ligge 6 - 7 % høyere enn i eierkommunene.

Fagarbeidere har tradisjonelt i kommunene hatt mange variable lønnstillegg som følge av vakt, ubekvem arbeidssted/ tid etc. Mye av dette er tariffestet i henhold til Hovedtariffavtalen, men noe er også fremforhandlet lokalt. Dette er uoversiktlig både for arbeidsgiver og arbeidstaker, og medfører

ekstraarbeid i administrasjon. GIVAS har derfor i forhandling med fagforbundet kommet fram til at de fleste av disse tilleggene er fjernet mot et flatt tillegg. I tillegg har GIVAS i forhandling med fagforbundet blitt enige om å øke omregningsfaktor som kompensasjon for vakt fra 5 til 7. Denne faktoren sier at man får kompensert 1 time for hver 7 time man er på vakt, mot tidligere 1 time hver 5 time. Kompensasjon for dette er også inkludert i det faste tillegget.

Oppsummert betyr dette at grunnlønnen til GIVAS ansatte er noe høyere enn det de er for tilsvarende stillinger i eierkommunene. Dette forklares ut fra de punktene som beskrevet over.

Framtidsutvikling/budsjett

I henhold til SSB «Makroøkonomiske hovedstørrelser 2003-2017. Regnskap og prognoser»², er beregnet lønnsvekst antatt til 3,1 % og 3,3 % i henholdsvis 2016 og 2017. Det er ingen data for senere perioder. Det er antatt 3,5 % årlig lønnsøkning i 2018 og 2019 i gebyrberegningene i tillegg til overnevnte for 2016-2017.

6.3 Driftsutgifter

Dagens status

Som beskrevet i innledende kapittel 3 «Status vannsektoren» er det et generelt etterslep på vedlikehold i sektoren. Generelt kan man si at tilstanden i GIVAS' kommuner gjenspeiler dette etterslepet selv om det er relativt store individuelle forskjeller mellom kommuner og anlegg. Mer om dette kan leses i Vedlegg A-D «Tilstandsvurdering og Prosjektforslag» i eierkommunene.

GIVAS har som målsetning å ta igjen dette etterslepet slik at ikke kommende generasjoner må bære kostnadene for at dagens abonnenter har hatt lave gebyrer.

Enkelthendelser, som f. eks havari av dyrt utstyr eller lekkasjer, kan påvirke driftsutgiftene mye fra år til år. Dette ser man spesielt der det er få abonnenter å fordele kostnadene på.

Framtidsutvikling/budsjett

Til tross for et stort teknisk etterslep er det ikke forventet at de generelle driftskostnadene til GIVAS vil stige mer enn prisveksten fram til 2019. Dette begrunnes i at GIVAS, samtidig med å øke vedlikeholdet, vil kunne redusere kostnadene til akutte utrykninger og hendelser ved at anleggenes tilstand bedres. I tillegg har GIVAS et stort fokus på å redusere driftsutgiftene på alle områder ved kritisk gjennomgang av alle innkjøp og avtaler.

I henhold til SSB «Makroøkonomiske hovedstørrelser 2003-2017. Regnskap og prognoser»³, er beregnet konsumprisindeks (KPI) antatt til 2,0 % og 1,7 % i henholdsvis 2016 og 2017. Det er ingen data for senere perioder. Det er antatt 2 % årlig prisvekst i 2018 og 2019 i gebyrberegningene i tillegg til overnevnte for 2016-2017.

² <http://ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/markert-men-kortvarig-konjunkturedgang?tabell=209660>
³ <http://ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/markert-men-kortvarig-konjunkturedgang?tabell=209660>

6.4 Renteutgifter

Dagens status

GIVAS har i dag låneporteføljen i Kommunalbanken og Kommunekreditt. Lånene har flytende rente, og renten varierer noe avhengig av tidspunkt for låneopptaket.

I henhold til selvkostregelverket skal renten innenfor selvkostområdene (vann og avløp) beregnes som 5-ÅRIG swaprente tillagt ½ prosentpoeng. Et avvik mellom denne renten og faktisk betalt rente kan avsettes til frie fond. Gjennom årene har avviket stort sett vært positivt, dvs at selvkostrenten har vært høyere enn faktisk rente. Overskuddet har da blitt ført direkte tilbake til selvkostområdene. Det betyr at det per i dag ikke finnes noe rentefond.

Som ledd i en KOFA-klage (Klagenemda for Offentlige Anskaffelser) ble det i 2015 konkludert at kommunale låneopptak er omfattet av Lov om offentlige anskaffelser og skal utlyses gjennom DOFFIN.

Med bakgrunn i dette vil GIVAS i løpet av 2015 ha på plass en ny avtale med leverandør for den samlede låneporteføljen. Det er forventet at lånebetingelsene totalt for selskapet vil kunne bedres noe med dette.

Framtidsutvikling/budsjett

Rentenivået i Norge er i dag historisk lavt. Det vil på et tidspunkt komme en renteøkning. Når denne vil inntreffe er vanskelig å forutsi.

I henhold til Kommunalbankens «Budsjettrenter 2015–2018»⁴ oppdatert 01.10.2014 er det angitt forslag til en budsjettrente i 2016-2018 på henholdsvis 2,2 %, 2,7 % og 3,0 %.

På grunn av den betydelige låneporteføljen til GIVAS, vil en eventuell renteoppgang ha stor påvirkning på utgiftene. I tillegg vil det alltid være et avvik mellom selvkostrenten og faktisk rente. Med dette til grunn er det anbefalt å budsjettere med en noe konservativ antagelse, og GIVAS har i budsjettet antatt 3 % rentesats i perioden 2016-2019. Det er ikke budsjettert med noe avvik mellom rentesats og selvkostrenten (5-ÅRIG swaprente tillagt ½ prosentpoeng).

⁴ <http://www.kommunalbanken.no/media/91988/artikkel-budsjettrenter-2015-2018-3.pdf>

7 INVESTERINGSBUDSJETT

Dette kapitlet omhandler rammene til investeringsprosjekter, dvs. utgifter som finansieres gjennom lånemidler. Indirekte blir kostnadene til dette igjen belastet driftsbudsjettet gjennom renter og avskrivninger.

Et investeringsprosjekt er en anskaffelse med levetid mer enn 3 år, og høyere innkjøpspris enn 100.000 kr.

7.1 utfordringer og rammebetingelser

Det angitte investeringsvolumet i denne handlings- og økonomiplanen er å betrakte som nødvendige tiltak for å sikre at GIVAS kan levere den tjenesten abonnentene og eierne forventer, samt å overholde alle myndighetskrav. Det er også viktig å foreta nødvendig og planmessig fornying av infrastrukturen slik at senere generasjoner ikke må betale for et større etterslep.

Kvalitetsmålene for bedriften er beskrevet i kapittel 4 «Strategi».

7.2 Prosjektramme - Investeringer

Denne Handlings- og økonomiplan har en investeringsramme på 131,8 mill. kr fordelt på fire år. Dette fordeler seg på 18,8 mill. kr i Eidskog, 26,0 mill. kr i Nord-Odal, 14,52 mill. kr i Grue, 66,5 mill. kr i Kongsvinger, og 6 mill. kr i anleggsavdelingen. Anleggsavdelingen har et investeringsprogram på totalt 6 mill. kr, se kapittel 8.3 side 30.

Disse rammene inkluderer ikke større investeringer på renseanleggene i Eidskog og Nord-Odal, se henholdsvis vedlegg A og B, kapittel 4.3. GIVAS vil i løpet av planperioden fremme egne saker i kommunene vedrørende dette. Rammene inkluderer heller ikke nytt slambehandlingsanlegg, se kapittel 4 i vedlegg A, B, C og D.

Restverdien viser netto totalt lånebehov i GIVAS. Som Figur 1 viser vil restverdien stige mot 400 mill. kr i slutten av perioden. Dette er godt innenfor totalrammen i henhold til Selskapsavtalen på 500 mill. kr.

Tabell 4 viser investeringsrammen i kommunene per år. Rammene fra tidligere revisjoner av Handlings- og økonomiplan er videreført. Basert på prosjektoppsummeringen i denne planen ser vi at investeringsvolumet vil variere fra år til år. Ubrukt låneramme fra et år overføres til et annet. Dette er nødvendig for å kunne skape forutsigbarhet, være fleksibel samt kunne utnytte maskiner og mannskap optimalt.

Vedlegg A-D gir en detaljert oversikt over de prosjekter som er planlagt i perioden.

Erfaringsmessig vil det alltid kunne oppstå hendelse på ledningsnett som man ikke kan forutsi. I tillegg er det ønske i alle kommuner om å «grave kun en gang». Det betyr at der andre aktører som kommunen, private utbyggere, vegvesenet etc. skal gjennomføre et gravearbeid, bør GIVAS samtidig sanere sitt ledningsnett.

Oppsummert betyr dette at prosjektprioriteringer er en dynamisk prosess, og man må ta høyde for at det vil bli endringer ut fra de tiltakene som er listet i vedleggene.

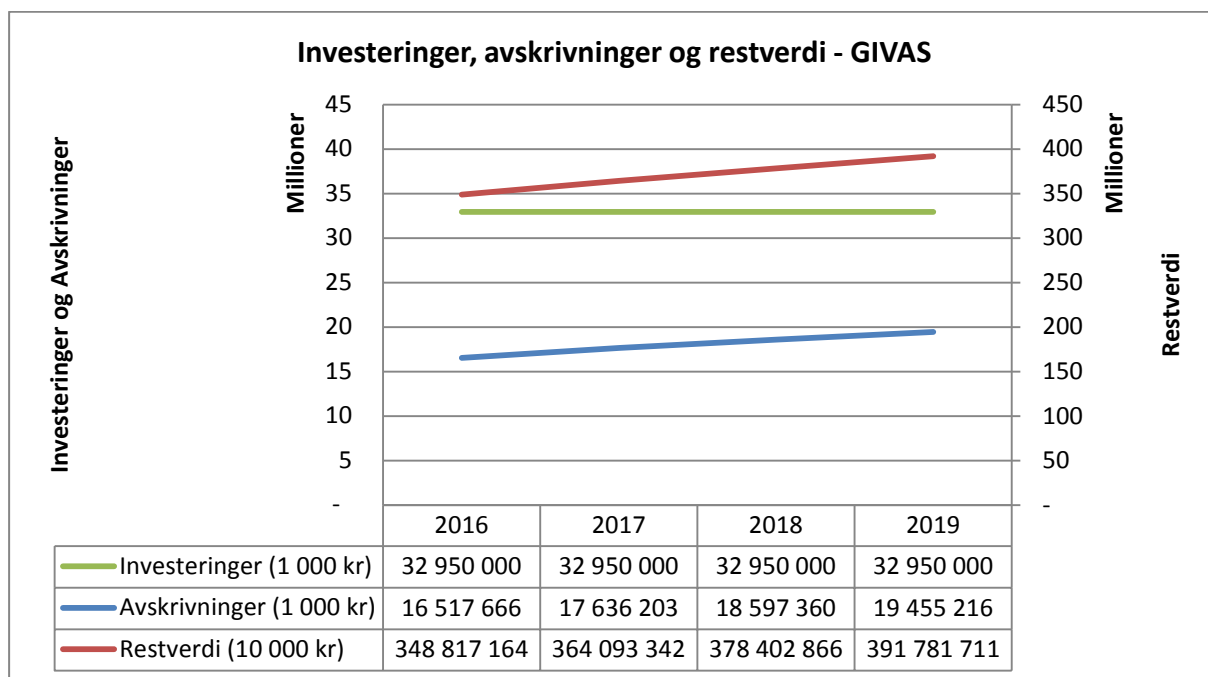
Tabell 4: Prosjektramme – Investeringer (beløp i mill. kr)

År	2016	2017	2018	2019	SUM
Eidskog Vann	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8
Eidskog Avløp ¹⁾	4,5	4,5	4,5	4,5	18,0
Eidskog Sum	4,7	4,7	4,7	4,7	18,8
Nord-Odal Vann	2,0	2,0	2,0	2,0	8,0
Nord-Odal Avløp ¹⁾	4,5	4,5	4,5	4,5	18,0
Nord-Odal Sum	6,5	6,5	6,5	6,5	26,0
Grue Vann	1,75	1,75	1,75	1,75	7,00
Grue Avløp	1,88	1,88	1,88	1,88	7,52
Grue Sum	3,63	3,63	3,63	3,63	14,52
Kongsvinger Vann	9,0	9,0	9,0	9,0	36,0
Kongsvinger Avløp	7,62	7,62	7,62	7,62	30,48
Kongsvinger Sum	16,62	16,62	16,62	16,62	66,48
Anleggsavdelingen	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
TOTALT	32,95	32,95	32,95	32,95	131,80

1) Tallene inkluderer ikke større investeringer på renseanleggene i Eidskog og Nord-Odal, se henholdsvis vedlegg A og B, kapittel 4.3. GIVAS vil i løpet av planperioden fremme egne saker i kommunene vedrørende dette.

Basert på investeringene som vist i Tabell 4 viser Figur 1 investeringer, avskrivninger og restverdi for GIVAS totalt.

Figuren viser at restverdien (bokført verdi av alle anlegg) øker i perioden. Det betyr at investeringene er større enn avskrivningene. Det er store variasjoner mellom kommunene hvor stor restverdien i utgangspunktet er, avhengig hvor man er i en investeringsyklus. I kommuner med gamle anlegg som er avskrevet, vil restverdien være lav. Blant GIVAS' kommuner er restverdi (bokført verdi av alle anlegg) lavest per innbygger i Nord-Odal og Eidskog, mens Grue har den høyeste verdien. Det er i kommunene med lavt utgangspunkt restverdien vil stige mest i perioden. Mer om dette kan leses i vedlegg A, B, C og D, kapittel 7.2.

Figur 2: Investeringer, avskrivninger og restverdi – GIVAS totalt

8 GEBYRER – VANN OG AVLØP

8.1 Gebyrer - Norge

Det er stadig fokus på vann og avløpsgebyrene i Norge. Huseierne Landsforbund utgir årlig sine rapporter med medfølgende medieoppslag, der de dyreste og billigste kommunene blir listet opp. Medieoppslagene fokuseres dessverre ofte kun på økonomiske forhold, og tar ikke hensyn til andre viktige parametere, som utbyggingstakt, fornyelse og kvalitet. Innenfor andre områder og sektorer er det videre en realitet at prisen på en vare eller en tjeneste er avhengig av volumet som blir produsert. Det betyr at småkommuner umulig kan produsere vann eller rense avløp til så lav kubikkmeterpris som store kommuner.

Samarbeid mellom kommunene, som eksempelvis vannproduksjonen på Granli for både Grue og Kongsvinger, kan bidra til stordriftsfordeler for mindre kommuner. Samtidig betyr de store avstandene og spredt bebyggelse at kostnadene med å levere vann og rense avløp blir høye i mange kommuner.

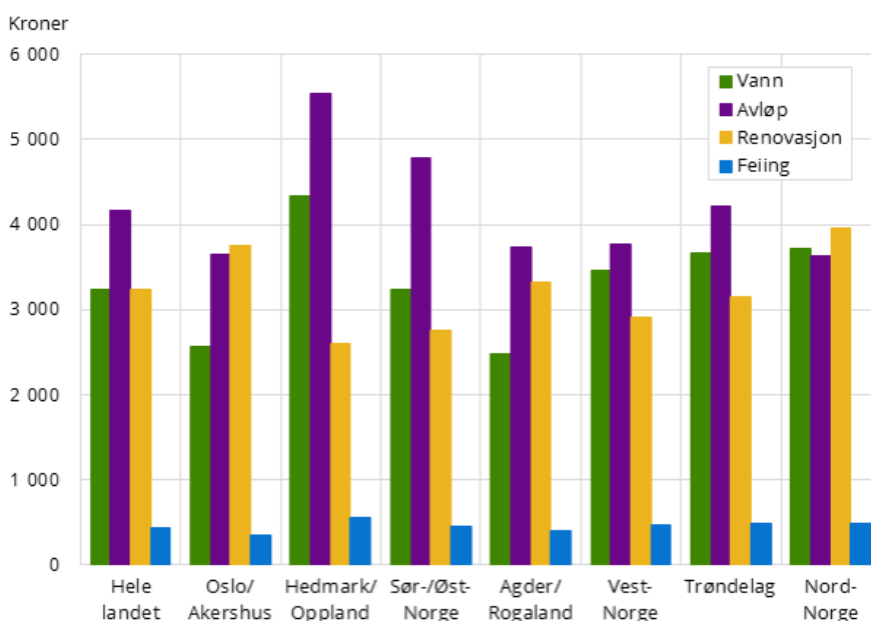
Rapporten fra Huseiernes Landsforbund underbygger effekten av stordriftsfordeler; de ti dyreste vann-kommunene har et gjennomsnitt på ca 2.500 innbyggere.

Tilsvarende er gjennomsnittlig innbyggertall for de ti billigste vann-kommunene ca 40.000.

En annen viktig bakgrunn for de store forskjellene i gebyrene er variasjoner i krav til rensing av avløpsvann i Norge. "Mjøsaksjonen" på 1970-tallet medførte strenge krav til avløpsrensing i innlandet, med påfølgende bygging av renseanlegg.

På Vestlandet og i Nord-Norge er det generelt gode resipientforhold. Det vil si at områdene av ulike årsaker kan tåle mer urensset avløp, og her er kravene til avløpsrensing mindre strenge enn vi har i innlandet. Det er grunn til å tro at kravene til rensing i fremtiden vil bli lik i hele Norge, og dermed vil gebyrene øke i de områdene som ikke har hatt krav til rensing tidligere.

Figuren under illustrerer forskjellene i gebyrene i Norge, og Hedmark har som sagt de høyeste gebyrene i Norge.

Figur 3: Kommunale gebyrer (inkl. mva). 2015 kilde SSB

Til tross for at mange mener vann- og avløpsgebyrene i Norge har steget mer enn de burde de siste årene (ref. Huseiernes Landsforbund), mener andre organisasjoner at investeringsnivået er for lavt i kommunene.

Fra Statistisk Sentralbyrås sider kan vi lese følgende:

“Hvis ikke fornyelsen blir gjennomført med høyere tempo, vil dette medføre aldring av spillvannsnett (avløpsnett) i kommunene. Det vil ta vel 200 år å fornye hele spillvannsnett med dagens fornyelsestakt.”

Fra RIF (Rådgivende ingeniørers forening) rapport «Norges Tilstand 2015 «State of the Nation» kan vi lese:

«Det er behov for store investeringer i ledningsnett for å sikre fornyelse i takt med forfallsutviklingen. Dette vil redusere lekkasjer og hendelser med svikt i forsyningen»

8.2 Gebyrer - GIVAS

Tabell 5 under viser vann- og avløpsgebyrene i GIVAS-kommunene samt snitt for Hedmark, Norge og billigst/dyrest kommune. Tallene er hentet fra Huseiernes Landsforbund "Rapport Nr. 1 2015 "Kommunale gebyrer for vann, avløp, renovasjon og feiing 2015". Tallene er basert på et vannforbruk på 150m³ eller en bolig på 120m² inkl. mva. Vannmålerleier er inkl i vanngebyret.

Tallene viser at gebyrene i Kongsvinger er relativt moderate, ved at de ligger godt under snittet i Hedmark, og litt under snittet i Norge. Spesielt avløpsgebyret i Kongsvinger er lavt.

Når det gjelder de andre kommunene er situasjonen noe annerledes. I Nord-Odal er vanngebyret høyt, mens avløpsgebyret er høyt i Grue.

Tabell 5: Gebyrer 2015 antatt 150 m³/årlig forbruk, eller 120m² BRA. (inkl. mva)

Kommune	Vann	Avløp	Samlet
Eidskog	3.124	7.294	10.418
Nord-Odal	6.513	7.315	13.828
Grue	4.525	8.881	13.406
Kongsvinger	4.269	3.913	8.182
Gjennomsnitt Norge	4.195	4.569	8.764
Gjennomsnitt Hedmark	4.636	5.870	10.506
Høyest verdi:	9.559	10.012	
Lavest verdi:	1.320	0	

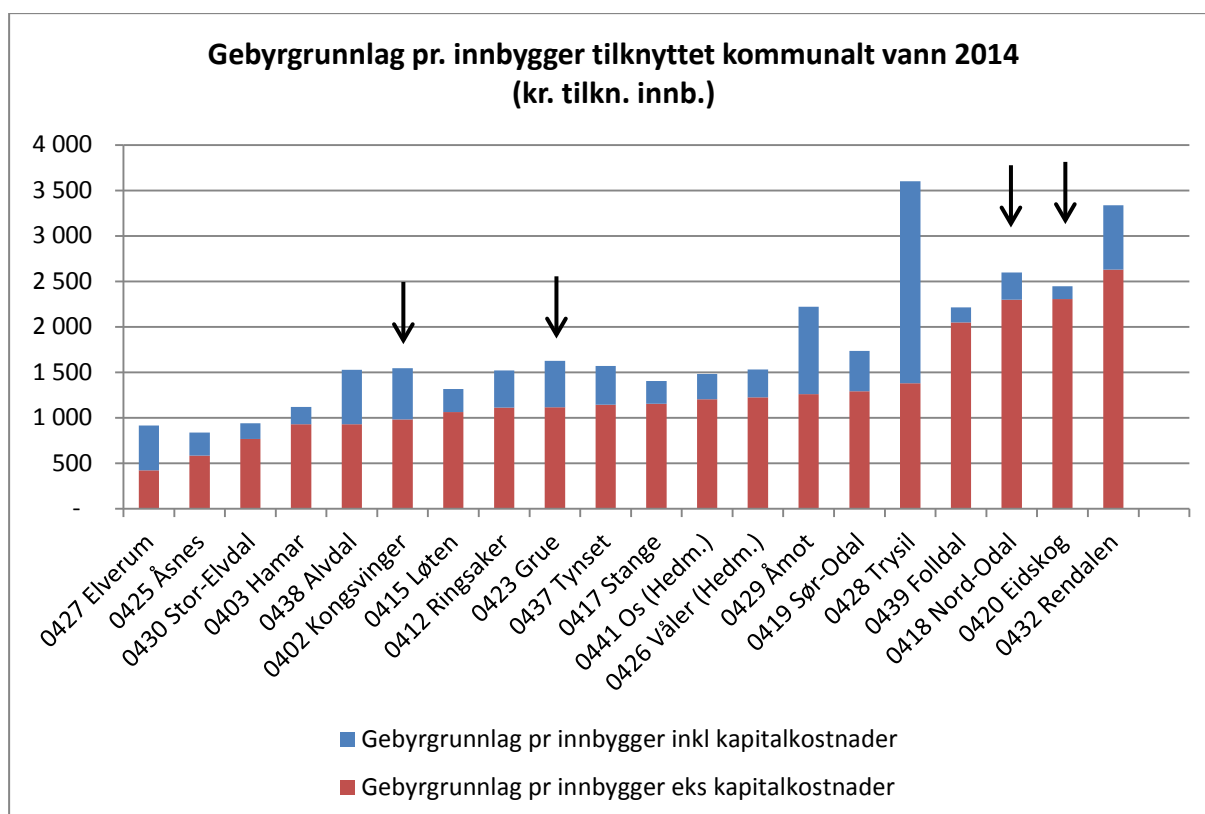
MERK: I GIVAS kommuner er gjennomsnittlig vannforbruk for en abonnent ca 110 m³/årlig. Enslige bruker ca 50 m³/årlig. Det betyr at de fleste abonnenter betaler mindre i årlig gebyr enn hva tallene i tabellen tilsier.

I hovedtrekk kan vi dele utgiftene i to deler: driftskostnader og kapitalkostnader (renter og avskrivninger).

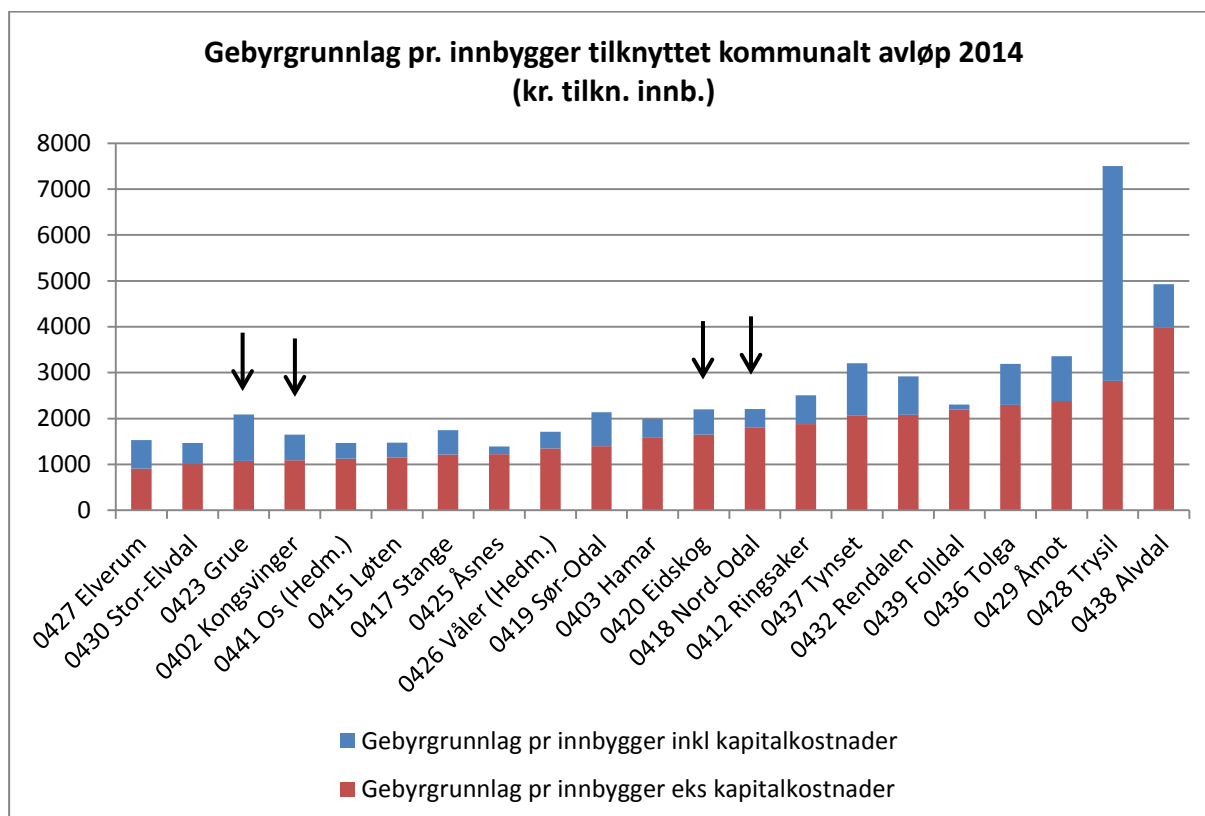
Dersom vi korrigerer driftsutgifter for kapitalkostnadene, vil situasjonen for GIVAS-kommunene være noe annerledes enn tabellen over viser. Basert på tall fra KOSTRA viser Figur 4 og Figur 5 gebyrgrunnlaget (summen av utgifter) med og uten kapitalkostnader.

Som tabellen viser er driftskostnadene til GIVAS-kommunene blant de rimeligste i Hedmark. Spesielt Kongsvinger og Grue som har vært lengst i GIVAS-samarbeidet, har lave driftskostnader pr. innbygger tilknyttet. Dette viser at GIVAS drifter sine anlegg på en effektiv måte.

I Nord-Odal og Eidskog har GIVAS bare mindre vannverk ved at private aktører forsyner brorparten av innbyggerne (henholdsvis Juptjenn og Kroksjøen vannverk). Det betyr at det er få offentlige vannabonnenter i disse kommunene, og enhetsprisen pr. abonnent blir derfor relativt høy.

Figur 4: Gebyrgrunnlag per innbygger tilknyttet kommunalt vann, inkl og eks kapitalkostnader (ref, KOSTRA, SSB)

Figur 5: Gebyrgrunnlag per innbygger tilknyttet kommunalt vann, inkl og eks kapitalkostnader (ref, KOSTRA, SSB)

8.3 Gebyrstruktur

I henhold til Norsk Vann Rapport 179, anbefales det å ha en todelt gebyrmodell for årsgebyr med en fast og en variabel del (abonnement og forbruksgebyr). Fastleddet benyttes som virkemiddel for å få en rettfærdig fordeling av kostnader mellom abonnentgrupper (forbruk, boligstørrelse etc).

Hvor stor andel av de samlede inntektene fra årsgebyrene som skal være henholdsvis fastledd og forbruksledd, er avgjørende for hvordan gebyrene fordeles mellom abonnentgruppene. Eksempelvis vil et høyt fastledd favorisere familier med høyt forbruk, mens et lavt fastledd vil favorisere de med lavt forbruk.

Hovedprinsippet ved innføring av abonnementsgebyr er at kostnadene med blant annet ledningsnett, beredskap etc er faste kostnader uavhengig av forbruk. Dette er samme betraktning som blant annet strømselskapene følger der kundene betaler «nettleie».

Alle GIVAS' kommuner har innført todelt gebyrstruktur⁵. Størrelsen på fastleddet varierer imidlertid fra kommune til kommune avhengig av politiske føringer.

I hovedsak følger GIVAS følgende gebyrstruktur:

1. Abonnementsgebyr
 - a. Boliger, hytter, næring (ikke risiko)
 - b. Risikoabonnenter

2. Forbruksgebyr
 - a. Etter målt forbruk pr m³
 - b. Eller stipulert forbruk per m²

For stipulert forbruk er omregningsfaktoren 1,5 m³/m² for bolig og 0,75 m³/m² for fritidsbolig. Areal BRA [m²] etter NS3940

Kommentar til risikoabonnenter:

I henhold til forurensningsforskriften gis det muligheter for å differensiere årsgebyrene dersom det er ulike kostnader forbundet med å betjene de ulike kategoriene.

GIVAS har de senere årene fått skjerpede myndighetskrav for hvordan risikoabonnenter skal håndteres. Dette gjelder blant annet:

- Registrering og oppfølging av risikoabonnenter (pålegg fra Mattilsynet)
- Vedtak og oppfølging av påslippstillatelser (tidligere fulgt opp gjennom utslippstillatelsen fra Fylkesmannen)

Risikoabonnenter er abonnenter som kan forurense drikkevannet via tilbakeslag, eller slippe ut kjemikalier, tungmetaller el. via avløpsvannet.

Septikabonnenter⁶ betaler i utgangspunktet for en tømning per 2. år med inntil 3m³ eller 4m³ avhengig av kommune. Det blir fakturert ekstra pr. m³ for de som har større septiktank enn dette. Mange abonnenter har behov for hyppigere tømning, og disse kan inngå fast avtale om tømning hvert år. Fakturaen blir fordelt over flere terminer.

⁵ Med unntak av vann Eidskog, som følger struktur og satser til Kroksjøen vannverk.

⁶ Nord-Odal kommune inngår ikke i GIVAS-samarbeidet for septiktømming.

8.4 Gebyrberegning 2014-2019

Vann- og avløpstjenesten er underlagt selvkostregelverket. Det innebærer at alle utgifter skal dekkes inn via gebyrinntektene, og gebyrinntektene skal ikke overskride kommunens/ selskapets utgifter. Et eventuelt overskudd eller underskudd skal settes av til bundne driftsfond, som skal utlignes i løpet av tre til fem år.

Kommunen har anledning til å subsidiere vann- og avløpstjenesten med mindre det er vedtatt 100 % dekningsgrad. Alle eierkommunene i GIVAS har vedtatt 100 % dekningsgrad for avløp. For vann har alle kommuner unntatt Eidskog kommune vedtatt 100 % dekningsgrad. Her skal vanngebyret følge satsene til Kroksjøen vannverk til og med 2019.

Basert på drøftelsene i kapittel 5.1 til 0 viser Tabell 6 en oversikt over tallene som brukes til driftsbudsjettet i perioden 2016-2019. Tallene er årlig økning i prosent med unntak av rentesatsen, som angir årlig rente.

I tillegg til dette vil renteutgiftene og avskrivningene øke som følge av at investeringene er større enn avskrivningene, se Figur 1 side 20.

Tabell 6: Antatt årlig prisvekst i %, samt rentenivå per år.

Stilling	2016	2017	2018	2019
Lønnsutgifter	3,1	3,3	3,5	3,5
Driftsutgifter	2,0	1,7	2,0	2,0
Rentenivå	3,0	3,0	3,0	3,0

Tabell 7 gir en oppsummering over beregnet gjennomsnittlig årlig gebyrøkning for eierkommunene.

Som tabellen viser er det lagt opp til at vann- og avløpsgebyret i alle kommuner holdes uendret fra 2015 til 2016. Det vil imidlertid komme en liten økning i septikgebyret i Eidskog og Grue.

I resten av perioden vil det komme mindre økninger som følge av generell prisstigning og økte investeringer, med unntak av Avløp Eidskog. Har må tidligere års underskudd (negativt fond) tas igjen, og det legges opp min Merk at dette er kun et estimat basert på de betingelser og antagelser for beskrevet i denne rapporten.

Septikgebyret i Eidskog må påregnes større gebyrøkning enn det resterende. Dette for å utligne den skjevdelingen det har vært mellom septik- og avløpsgebyret. Mer for øvrig at septikgebyret i Eidskog per i dag er blant de laveste i landet.

Tallene inkluderer ikke større investeringer ved renseanleggene i Nord-Odal og Eidskog, som på et tidspunkt vil måtte komme, se vedlegg A og B, kapittel 4.3.

Tallene inkluderer heller ikke det pålegg Fylkesmannen i Hedmark har gitt kommunene i Sør-Hedmark, om ny utvidet slambehandling, se kapittel om Slambehandling i vedlegg A-D.

Tabell 7: Gebyrøkning GIVAS i % (inkl mva).

År	2016	2017	2018	2019
Eidskog				
Vann ¹⁾	-	-	-	-
Avløp	0 %	5 %	6 %	5 %
Septik	5 %	9 %	9 %	8 %
Nord-Odal				
Vann	0 %	2 %	5 %	6 %
Avløp	0 %	1 %	1 %	2 %
	-	-	-	-
Grue				
Vann	0 %	2 %	1 %	2 %
Avløp	0 %	0 %	2 %	1 %
Septik	2 %	4 %	5 %	4 %
Kongsvinger				
Vann	0 %	3 %	5 %	3 %
Avløp	0 %	4 %	3 %	3 %
Septik	0 %	0 %	2 %	2 %

1) Det er ikke gjort noen vurdering av vanngebyret i Eidskog kommune da dette skal følge satsene til Kroksjøen vannverk ut 2019.

Forutsatt at gebyrøkningen blir jevnt fordelt mellom abonnementsgebyr og forbruksgebyr er økningen i årsgebyret beregnet i Tabell 8.

Økningen i gebyret er beregnet for et vannforbruk på 150m³ i Eidskog, Grue og Kongsvinger, og etter areal 120m² i Nord-Odal. For septik er det antatt en årlig tømning. Merk at dette kun er en prognose. Gebyrstrukturen med satser blir årlig vedtatt i eierkommunene ved kommunestyret.

En mer detaljert beskrivelse for beregnet gebyrøkning for hver av kommunene er gitt Vedlegg A-D, kapittel 7.

Tabell 8: Prognose årlig økning i årsgebyr (kr/år) antatt 150m³ forbruk eller 120m² areal. Septiktømming pr 2. år. (inkl mva).

År	2016	2017	2018	2019
Eidskog				
Vann ¹⁾	-	-	-	-
Avløp	0	+365	+460	+406
Septik	+55	+104	+113	+110
Nord-Odal				
Vann	0	+130	+332	+418
Avløp	0	+73	+74	+149
	-	-	-	-
Grue				
Vann	0	+91	+46	+93
Avløp	0	0	+178	+91
Septik	+33	+67	+87	+73
Kongsvinger				
Vann	0	+128	+220	+138
Avløp	0	+157	+122	+126
Septik	0	0	+29	+30

1) Det er ikke gjort noen vurdering av vanngebyret i Eidskog kommune da dette skal følge satsene til Kroksjøen vannverk ut 2019.

8.5 Abonnenter

Tabell 9 under viser antall abonnenter i eierkommunene. Gebyrøkningen som beregnet i forrige kapittel, skal belastes abonnentene. Som det fremgår av tabellen er antall abonnenter (antall avtaler) lavere enn sum antall abonnementsgebyr. Dette skyldes at en abonnent kan bli belastet med flere abonnementsgebyr, f.eks. dersom man eier flere boliger eller det gjelder et borettslag. Antall abonnenter gir det totale antall unike abonnementsavtaler GIVAS har inngått.

Tabell 9: Abonnentoversikt 2015

	Eidskog	Nord-Odal	Grue	Kongsvinger
VANN:				
Ant abonnementsgebyr m/vannmåle	-	157	1 662	6 440
Ant abonnementsgebyr m/arealberegning	98 *	290	9	572
Ant abonnementsgebyr risikoabonnenter		4	32	74
Ant abonnementsgebyr vannpost	-		81	-
<i>SUM antall abonnementsgebyr</i>	-	471	1 784	7 086
Antall abonnenter (ant avtaler)	98	399	1 656	3 873
* etter andeler				
AVLØP:				
Ant abonnementsgebyr m/vannmåler	1 244	267	1 131	5 919
Ant abonnementsgebyr m/arealberegning	124	1014	5	527
Ant abonnementsgebyr risikoabonnenter		20	28	62
<i>SUM antall abonnementsgebyr</i>	1 368	1 348	1 164	6 508
Antall abonnenter (ant avtaler)	1 197	1 109	1057	3 287
SEPTIK:				
Ant abonnementsgebyr Tømming hvert år	-	-	582	385
Ant abonnementsgebyr Tømming hvert 2 år	1 156	-	813	1 747
Ant abonnementsgebyr Tømming hvert 4 år (hytter)	*		173	*
<i>SUM antall abonnementsgebyr</i>	1 156		1568	2 132
* Ikke tvungen tømming for hytteabonnenter. De fleste hytter bestiller hver tømming direkte og er ikke inkludert i oversikten.				

I henhold til Plan- og bygningsloven § 27-1 (vann) og § 27-2 (avløp) heter det:

“Når offentlig vannledning/ avløpsledning går over eiendommen eller i veg som støter til den, eller over nærliggende areal, skal bygning som ligger på eiendommen knyttes til vannledningen/avløpsledningen. Vil dette etter kommunens skjønn være forbundet med uforholdsmessig stor kostnad, eller særlige hensyn tilsier det, kan kommunen godkjenne en annen ordning.”

Tilknytningsplikt følger etter dette direkte av loven, jf. “skal”. Tilknytningsplikten er blant annet begrunnet i hensyn til sikker og kontrollerbar vannforsyning for den enkelte tomt samt hensynet til forutsigbarhet for vann- og avløpsverkene mht fordeling av drifts- og investeringskostnader, ref. Fylkesmannen i Hedmark i 2013. Videre presiseres det fra Fylkesmannen at det å være fornøyd med egen privat løsning ikke gir fritak for tilknytning, da det ville være å undergrave tilknytningsplikten.

GIVAS har en stadig økning i antall abonnenter. Mange velger offentlig tilknytning på eget initiativ, og flere private vannverk har blitt overtatt av GIVAS siden oppstarten.

Det er allikevel viktig for GIVAS å kunne bruke tilknytningsplikten i Plan- og bygningsloven for å skape forutsigbarhet ved f eks nyutbygginger, samt å kunne pålegge abonnenter tilknytninger der forskjellige hensyn tilsier dette. I Grue og Nord-Odal er det praksis å gjennomføre pålegg om tilknytning. I slike tilfeller skal sakene framlegges kommunestyret.

9 ANLEGGSAVDELINGEN

GIVAS anleggsavdeling er organisert som en egen økonomisk enhet som i hovedsak utfører følgende arbeid:

- Vegvedlikehold for Kongsvinger kommune
- Vegprosjekter for Kongsvinger kommune
- Vann- og avløpsprosjekter (ledningsnett) for GIVAS vann og avløp
- Mindre anleggsarbeid for eksterne aktører

Arbeid utført for eierkommunene eller GIVAS er å anse som arbeid i egenregi. Det betyr at denne delen er unntatt beskatning.

Det arbeid som utføres for eksterne aktører føres på et eget kostnadssted. På dette området er GIVAS å anse som en hvilken som helst annen entreprenør, og overskuddet er skattbar inntekt.

Anleggsavdelingen har i dag 12 ansatte. Dette fordeler seg på avdelingsleder, driftsleder, formann og 9 fagarbeidere. En ansatt har ca 50 % av sin arbeidstid på GIVAS' verksted i Otervegen.

9.1 Hvorfor egen anleggsavdeling?

Det blir ofte diskutert om det er riktig for kommuner eller offentlige eide selskaper om man skal ha egen anleggsavdeling eller ikke.

Argumentet for ikke å ha egen anleggsavdeling er prinsippet om konkurranseutsetting av tjenestene.

På det andre siden er det imidlertid mange fordeler ved å ha egen anleggsavdeling. Den viktigste årsaken til å ha egen anleggsavdeling er, etter GIVAS' syn, den kompetansen dette medfører, i tillegg til at det er økonomisk gunstig.

- **Anleggskompetanse:** Praktisk anleggskompetanse er ofte mangelvare blant rådgivere og ingeniører. Ved planlegging og prosjektering av egne anlegg brukes GIVAS' fagarbeidere aktivt for å sikre at anlegg blir planlagt og utbygd på best mulig måte. Dette sikrer god kvalitet på anleggene.
- **Fleksibilitet:** Som beskrevet i Vedlegg A-D «Vann og avløp i eierkommunene», er det stadig akutte hendelser, som lekkasjer etc, som medfører at prosjekter må framskyndes i tid. GIVAS klarer med egen anleggsavdeling raskt å omprioritere prosjekter.
- **Beredskap/vakt – vann og avløp:** En intern anleggsavdeling medfører at egne ansatte kan benyttes i beredskapssammenheng. De ansatte har god kunnskap om egne anlegg, noe som er viktig med tanke på beredskap innenfor vann og avløp.
- **Beredskap/vakt – veg:** I forbindelse klimaendringer og ekstremvær har det de siste årene blitt stadig mer viktig å kunne rykke ut raskt i forbindelse med overflatevann. Raske tiltak og god lokalkjennskap reduserer skader ved at vann ikke når frem til hus, veger og annen infrastruktur.
- **Kvalitet:** At arbeid blir utført av egne ansatte medfører at GIVAS har full kontroll på kvaliteten på arbeidene. Samarbeid med driftsavdelingen og egne ingeniører sikrer dette.
- **Økonomi:** Ved dagens aktivitetsnivå vil GIVAS utføre om lag halvparten av alle anlegg i egenregi. Resterende utføres av eksterne entreprenører etter rammeavtale og utlyste konkurranser. Dette ansees å gi en god balanse og sikre rasjonell drift til en

konkurransedyktig pris. GIVAS' erfaring er at egen avdeling utfører anlegg rimeligere enn eksterne entreprenører. Årsaken til dette er kort fortalt at selskapet beregner priser etter selvkost uten påslag.

Dersom GIVAS ikke skulle hatt egen anleggsavdeling måtte GIVAS' ingeniørstab økes betraktelig i form av styrking av bestiller og byggherrefunksjoner. Det gjelder også Kongsvinger kommune, som bruker avdelingen aktivt som «sin» fagetat.

9.2 Maskinutnyttelse

Anleggsavdelingen har de senere år redusert aktiviteten innenfor vegvedlikehold som følge av reduserte kommunale bevilgninger. Overkapasiteten er i all hovedsak overført til GIVAS' egne vann- og avløpsanlegg. Denne endringen har medført et behov for enkelte strategiske investeringer, som f.eks. innkjøp av vals og gravemaskin.

Videre har det medført at enkelte spesialmaskiner har en lavere utnyttelsesgrad enn hva som er ønskelig. De fleste av disse maskinene er mer enn 10 år gamle og dermed avskrevet. Det betyr at selvkostprisen er relativt lav. Når disse maskinene blir modne for utskifting vil de mest sannsynlig ikke bli erstattet, da dagens utnyttelsesgrad ikke kan forsvare investeringen. Dette gjelder konkret vegskrape og feiemaskiner. GIVAS hverken kan eller skal beholde anleggsmaskiner som prismessig ikke kan konkurrere i det åpne marked.

Tabellen under viser antatt fakturerbare timer på de viktigste maskinene i 2015. Som tabellen viser er utnyttelsesgraden stor på de fleste maskinene.

Tabell 10: Oversikt over fakturerbare brukstimer (ref. TidBank 2014)

Tekst	Unimog	Lastebil - Tippbil Volvo FM 12	Lastebil - Tippbil Scania 124 ²⁾	Lastebil - Krokobil Volvo FMX	Beltegraver CAT 318	Hjulgraver Komatsu PW148-8	Beltegraver Volvo ECR ³⁾	Feiemaskin	Veghøvel
Ant timer	1180	1516	1492	1488	1375	1643	1560 ³⁾	160	514
Utnyttelsesgrad ¹⁾	67%	87%	85%	85%	80%	94%	90%	9%	30%

1) Basert på 1 750 timer årlig (eksklusive ferie), som brukes som årsverk i bygg- og tjenestestatistikk, ref SSB.

2) Solgt og erstattet av Volvo FH12 i 2015.

3) Kjøpt 31. mars 2014 – dvs i bruk 9 mnd. Timebruk 2014 er korrigert for dette.

9.3 Investeringer

Den planlagte utskiftning og investering av utstyr er ment å sikre en kvalitativ og riktig dimensjonert anleggsavdeling.

Generelt kan man si at maskiner og utstyr bør skiftes ut når kostnadene til vedlikehold og reparasjoner overstiger kapitalkostnadene ved å kjøpe nytt.

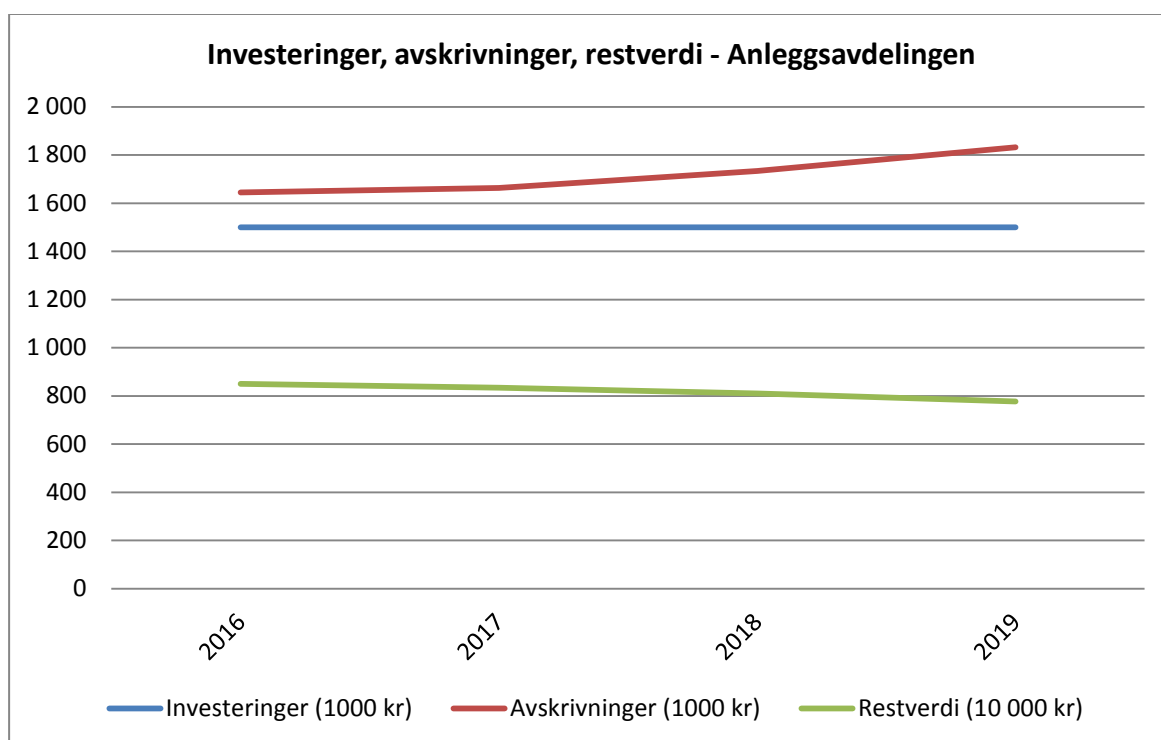
I tillegg kan det være riktig å kjøpe utstyr men annen funksjonalitet enn det man tidligere har hatt.

Det er beregnet at en årlig investering i snitt på 1,5 mill kr vil medføre at kapitalkostnadene ikke vil øke i perioden, totalt netto investeringer 6,0 mill i perioden (kjøp – salg). Figur 5 under viser utvikling av investeringer, avskrivninger og restverdi under disse forutsetningene.

Basert på investeringsrammen viser Tabell 11 en oversikt over planlagte maskinkjøp i perioden.

Det er verdt å merke at GIVAS ønsker å gå til innkjøp av suge og spylebil. Dette er en bil GIVAS per i dag ikke innehar. I dag bruker GIVAS Unimog til spyling av ledningsnett. Denne bilen har imidlertid ikke mulighet til å suge opp slammet. Det betyr at eksterne leverandører i samme prosess må bestilles for å utføre denne tjenesten. Dette er både dyrt og uhensiktsmessig. Med bakgrunn i dette er det ønskelig å gå til innkjøp av en slik bil. Unimog er tenkt solgt.

Det er ikke tenkt at denne bilen skal konkurrere med eksterne leverandører i tømming av private septikanlegg. Dette er en tjeneste som eksterne entreprenører vil utføre til en lavere kost enn hva GIVAS vil klare. Dette på grunn av generell høy konkurranse i markedet, i tillegg til at lokale leverandører over tid har opparbeidet gode rutiner på dette.

Figur 6: Investeringer, avskrivninger og restverdi, antatt 1,5 mill i årlige netto investeringer.

Tabell 11: Maskiner – investeringer 2016-2019

Tekst	Pris	År
Kjøp:		
- Spylebil og sugebil	3,0 mill	2016
- Traktor	1,2 mill	2018
- Gravemaskin - hjulgående	1,8 mill	2019
- Diverse – biler og utstyr	0,8 mill	2016-2019
SUM - Innkjøp	6,8 mill	
Salg:		
- Unimog	0,5 mill	2016
- Traktor	0,3 mill	2018
Sum - Salg	0,8 mill	
NETTO INVESTERINGER	6,0 mill	

